

Egy olyan helyzetben, ahol az önszervezésre még képtelen társadalom a hatóságoktól vár és követel támogatást és védelmet, a bűnüldöző szervezeteknek jó esélye van presztizsük növelésére. E presztizsnövelő alkalom azonban olyan kielégíthetetlen igényeket indukál, melyek a társadalmi ellenőrzés szervezetei számára egyre nehezebben elviselhető kinokat okoznak. Amikor a társadalmi figyelem és irányított remény az igazságszolgáltatás felé fordul, akkor minden megoldatlan bűnügy és érdeksérelem, minden "enyhe" ítélet, minden visszaeső bűnöző és minden hosszas eljárás csak fokozza azt az elégedetlenséget, melynek csillapulását éppen a hatóságoktól várták.

Finszter Géza

h o z z á s z ó l á s a

Nagy érdeklődéssel hallgattam Sajó András előadását és előjáróban mindjárt azzal kezdem, hogy egyetértek azzal a megállapítással, hogy az értékválság pontatlan, rossz kifejezés. Magam is úgy látom, hogy azok a legalapvetőbb emberi értékek - az élethez való jog, a szabadság, a becsület - amelyek történelmünk évszázadai során alakultak ki, nem kerültek válságba, ellenkezőleg, éppen a legutóbbi évtizedek fejlődése igazolja, hogy csak azok a társadalmak lehetnek sikeresek, ahol ezek az értékek érvényesülhetnek és ahol ezeket az értékeket tisztelet övezi.

Mégis oka lehet ennek, hogy az értékválság, mint életérzés és mint fogalom, ilyen széles körben elterjedt. Ebben a döntő felelősség a XX. század diktatúráit terheli. Ezek a diktatúrák a faszizmustól a sztálinizmusig a legszörnyűbb vétkek sorát követték el, éppen a legalapvetőbb emberi értékekkel szemben. De mindez nem válságba, hanem veszélybe sodorta legbecsebb értékeinket. Én úgy látom, hogy a mi korunk produkált olyan politikai szisztémákat, amelyek úgy működtek, hogy közben állandóan és súlyosan veszélyeztették ezeket az alapvető értékeket. Azonban, hogy ismét bizonyítsam Sajó András igazát, értékválságról már azért sem lehet beszélni, mert szerencsére az alapvető emberi értékek ezen állandó veszélyeztetettség ellenére is megtartották értékminőségüket és a katalizmák sorából megerősödve kerültek ki. Az is kérdés persze, hogy ha nincs értékválság, akkor egyáltalán mi van válságban. Mondhatjuk erre, hogy a monolit diktatórikus szisztémák kerültek válságba. Miközben ezek a monolit rendszerek mindent megtettek azért, hogy magukat tökéletesen működő politikai szervezetnek mutassák és a válságnak még a kifejezését sem engedélyezték alkalmazni, azonközben úgy működ-

tek, hogy valójában egy állandó válságállapotot igényeltek, és ahhoz, hogy az általuk nagyon kedvelt módszereket zavartalanul alkalmazhassák, nagy kedvvel indukálták is ezeket a válság-situációkat. A parancsuralmi rendszer ugyanis szervezetét és működési rendjét azzal tudja legitimálni, ha hadiállapotot hirdet. Ennek a hadiállapotnak mindig megtalálni az okait, akkor is, ha ezek az okok nem valóságok. És valóban: a mi saját 40 éves történelmünkben is látni, hogy a hatalom hogyan indokolta a hadiállapotszerű működést. Állandó veszély fenyegetett minket kívülről is, meg belülről is. Körül voltunk véve acsarkodó ellenséggel. Egy ilyen helyzetben természetesen a rend és a biztonság minden eszöközött jogosan vehet igénybe. Itt a vitában felmerült két részletkérdés: az egyik úgy szól, hogy elnéző vagy szigorú a mi büntetőjogunk? A másik kérdés pedig a sajtó szerepével kapcsolatban merült fel.

Mind a két probléma megoldásához javasolom azt a szemléletmódot, amely nem feledkezik el arról, hogy a monolit politikai rendszerben a büntetőjog, tulajdonképpen hadi jog, a sajtó pedig hadi tudósítás. Ezek után, számunkra egyáltalán nem meglepő, hogy a még jelenleg hatályos magyar büntetőjog is végletesen szigorú és a jogalkalmazás pedig, különösen hasonlít a hadi állapot közepette alkalmazott jogszolgáltatásra. Hogy példát is említsek: korábbi kutatási területemen meghökkenve tapasztaltam, hogy nálunk például a 70-es években - tehát békeidőben - súlyosabb büntetéseket szabtak ki izgatás miatt a bíróságok, mint a hasonló deliktum miatt ítélező törvényszékek a II. világháború alatt. Ez önmagában lehet elképesztő, de az én szememben igazolja azt az alapgondolatot, miszerint büntetőjogunk vagy legalábbis annak az a szelvénye, amelyből most példát hoztam, hadi jogként működött. A büntetőjog mostani reformja elé nem is tudnék más feladatot kívánni, mint ennek a hadiállapotnak a megszüntetését.

Az előző gondolatsort megismételhetném a sajtó tekintetében is. A mi sajtónk az elmúlt

évtizedben úgy készült, ahogyan a hadi tudósítá-sok készülnek. A "Központi Törzs" határozta meg, hogy mi legyen a nyilvánosság elé tárva és hogyan. Ha a sajtó valamelyik harcosa ezeket az utasításokat nem kellő precizitással hajtotta végre, ugyancsak ez a "Törzs" feddte meg. A sajtó mostani átalakulása nem egyéb, mint ezzel a haditudósítói gyakorlattal való szakítás. Nem tagadom, hogy ebben persze vannak túlzások, ahogy a tehetségek mellett az új lehetőséggel a tehetségtelenek is élni kívánnak és az igaz, hogy a korábbi gyakorlat nem segítette a tehetségek kialakulását.